

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Al met al was het was een hoogst boeiend congres, niet in de laatste plaats door de genoemde controverse. Is het immers niet de spanning, het conflict, de jouissance zelf die vruchten voortbrengt? Ze moet dan wel draaglijk blijven en niet te pijnlijk worden, wat in dit geval niet gegarandeerd is. De toekomst zal het ons leren. Het congres in Puerto Rico van 2020 is verplaatst naar 2021 en zal gaan over klinische techniek.

Literatuur

- BAZAN, A., & DETANDT, S. (2013). On the physiology of jouissance: interpreting the mesolimbic dopaminergic reward functions from a psychoanalytic perspective. *Frontiers in Human Neuroscience* 7, 1-13.
- BAZAN, A. (2015). Het wezenlijke van seks. In M. Kinet & K. Baeten (red.) *Psychoanalyse als seksuologie?* (pp. 37-59). Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- MASTERS, W.H., & JOHNSON, V.E. (1966). *Human sexual response*. Toronto/New York: Bantam Books.
- PANKSEPP, J., & BIVEN, L. (2012). *The archeology of mind. Neuroevolutionary origins of human emotions*. New York/London: W.W. Norton & Company.

Noten

- 1 Wie zich hiervoor interesseert kan er het zeer toegankelijke werk van Panksepp en Biven (2012) op nalezen. Het is in de desbetreffende literatuur stilaan een gewoonte geworden de zeven systemen met hoofdletters aan te duiden, wat ik hier consistent toepas.
- 2 Over dit CT-afferent systeem is de laatste tijd heel wat te doen, met onder meer congressen en ook een eigen vereniging: zie IASAT.org.
- 3 Deze redenering is ook terug te vinden in twee publicaties van Bazan, waarvan men bij mij (dirk.olemans@telenet.be) een samenvatting in het Nederlands kan bekomen: Bazan en Detandt (2013) en Bazan (2015).

Liefde luistert, liefde fluistert

Verslag van

Summer University 2020 'Liefde luistert, liefde fluistert'
[online, 1 juli 2020]

MADELEEN VAN DER DEIJL

Uiterekend in het jaar dat uiteindelijk getypeerd kan worden door termen als 'huid-honger', 'eenzaamheid' en 'isolatie', zou de Summer University over de liefde gaan. Door het COVID-19-virus was het dit jaar niet mogelijk op grote schaal samen te komen, van gedachten te wisselen en verbinding met andere deelnemers op te zoeken, zoals we dat van andere jaren gewend zijn. Noodgedwongen werd het programma teruggebracht tot één dag met een online voordracht over 'psychoanalyse en liefde' door Marc Hebbrecht en een interessante gedachtewisseling over de liefde vanuit verschillende psychoanalytische stromingen met Ariane Bazan, Leontine Brameijer en Edwin Bouman.

Wat kan de psychoanalyse bijdragen aan ons begrip van liefde en verliefdheid? Juist in dit jaar van de pandemie zijn de begrippen afstand en nabijheid van onschatbare waarde. Hoe zorg je ervoor dat je nog steeds verbonden bent met anderen, maar geen gevaar vormt voor jezelf en de kwetsbare mensen om je heen? Hoe zorg je er als therapeut voor dat de patiënt zich geborgen voelt, maar je ook voldoende afstand houdt wanneer er besmettingsgevaar heerst?

Marc Hebbrecht trapt de online Summer University af met zijn beschouwing van wat de psychoanalyse kan bijdragen aan ons

begrip van liefde en verliefdheid. De psychoanalytische setting is volgens hem de uitgelezen plek om het over liefde te hebben. De divan kan dienen als een plek waar conflicten omtrent de liefde onderzocht kunnen worden en waar fantasieën mogen bestaan. Freud werd in zijn tijd als revolutionair gezien als het ging om zijn neutrale standpunt over perversies, en na hem is er de afgelopen eeuw een hoop gebeurd in hoe we kijken naar bijvoorbeeld sekse, geaardheid en monogamie. Het idee van een stabiele heteroseksuele partnerrelatie wordt niet meer als voornaamste criterium gezien van psychisch welslagen.

Tijdens de voordracht werden de drie liefdestheorieën van Freud besproken en geïllustreerd met enkele liefdesgedichten van Pablo Neruda. Volgens Freuds eerste liefdestheorie is de relatie met de moederborst het prototype van alle liefdesrelaties en de meest fundamentele manier om liefde te begrijpen. In Neruda's beroemde gedichten wordt onder andere uitgedrukt hoe ondraaglijk de pijn kan zijn wanneer iemand een dierbare verliest. Zelf verloor hij op jonge leeftijd zijn moeder en zijn verliefdheid zou zagezegd een manier kunnen zijn om zijn overleden moeder te hervinden. In Freuds tweede liefdestheorie gaat het met name over eigenliefde; we willen onszelf terugvinden in de liefde van de ander. Het tweede behandelde gedicht van Neruda deed volgens Marc Hebbrecht denken aan het Narcissusverhaal. Iedere liefdesrelatie bezit tot op zekere hoogte narcistische elementen, zoals het gehoord en gezien willen worden door de ander. De derde liefdestheorie van Freud gaat over de vraag hoe het mogelijk is om duurzaam lief te hebben zonder te veel ambivalentie.

Als het gaat over de liefde, zijn er meerdere vormen van liefde waar we aan kunnen den-

ken: liefde tussen twee personen, ouder-kindliefde, eigenliefde, overdrachtsliefde. Deze laatste vorm van liefde komt volgens Marc Hebbrecht geregeld voor in de therapie-setting. Liefde voor de therapeut kan een herhaling zijn van oorspronkelijke objectrelaties. Deze liefde kan gezien worden als weerstand, als hinderpaal die in de weg staat van zelfonderzoek.

Tijdens het middagdeelte beschouwden Leontine Brameijer, Edwin Bouman en Ariane Bazan een casus vanuit respectievelijk het kleiniaanse, het relationele en het lacaniaanse perspectief. De casus ging over belofte en de onmogelijkheid van liefde in de analytische setting. Ook ging het over de illusie van de mogelijkheid een perfecte afstemming tussen therapeut en cliënt te bereiken. Over het verlangen naar contact en verbinding dat zo intens beangstigend kan zijn.

Volgens Melanie Klein kan haat een obstakel zijn voor liefdevolle relaties. Wanneer haat nooit benoemd wordt, is het ook niet duidelijk voor een patiënt dat die gevoelens er mogen zijn en dat de analyticus deze gevoelens kan verdragen. Een baby internaliseert niet puur aspecten van het eerste object, maar de baby internaliseert een ervaring van de moeder die bepaald wordt door eigen primitieve fantasie. 'Ask not what your object had done to you, ask what you have done to your object' zijn de woorden waarmee Leontine Brameijer haar voordracht afsloot.

Vanuit het relationele perspectief is de betekenisgeving subjectief van aard en interrelationeel bepaald. Het gaat ervan uit dat vroege relatiepatronen in de analytische relatie opnieuw worden beleefd. De geest en persoonlijkheid worden gevormd op grond van interpersoonlijk contact. De relatie staat

centraal in deze visie, deels als bron van informatie.

Bij Lacan is genot een centraal begrip. In de relatie tussen analyticus en patiënt gaat het over schipperen tussen liefde en genot. De analyticus komt onvermijdelijk in de positie van de eerste ander terecht. De therapeut zal dan ook getest worden om de liefde te verdragen. Wat er dan getest wordt is hoe onvoorwaardelijk de liefde van die ander is. Liefde is onvoorwaardelijk als de ander je iets geeft omdat jij jij bent en niet omdat die ander iets van jou nodig heeft. Een interessante noot hierbij was dat onvoorwaardelijk niet hetzelfde is als onbegrensd.

Nadat de casus vanuit de drie verschillende stromingen gezien was, ontstond een interessante gedachtewisseling tussen de drie analytici. Ondanks de net wat verschillende benaderingen, leken zij het erover eens te zijn dat <vele wegen naar Rome leiden>. Ook

al zouden ze thema's als haat in een analytische setting net iets anders behandelen, er lijken ook veel overeenkomsten tussen de verschillende aanpakken te bestaan.

Van tevoren bestond er wat twijfel over of zo'n belangrijk, maar ook precair onderwerp wel goed behandeld zou kunnen worden via een Zoomsessie, waarbij de deelnemers alle vanuit hun eigen woon- of werkkamer meededen. Wanneer je je niet laat kisten door een pandemie, maar je creativiteit laat spreken, kan het zelfs van achter je scherm aanvoelen als waardevol en intiem, zo bleek. Ik heb dan ook bewondering voor het aanpassingsvermogen van zowel de sprekers als de deelnemers. De Summer University 2021 met als thema <Liefde luistert, liefde fluistert> is bij deze ingeluid. Deze ene dag heeft bij mij, maar ongetwijfeld bij meer mensen, de nieuwsgierigheid naar de rest van het programma aangewakkerd.